بیرتانە تۆم باراک نوێنەری ترەمپە لە ناوچەکە.. سامانی وەستا بەکر

لەماوەی دوو مانگی ڕابردووا جیهان بەگشتی کورد بەتایبەتی جۆری مامەڵە و شێوەی هاوپەیمانی ئەمریکای بەرامبەر بەکورد بینی کە بازرگانە بەڕەچەڵەک لوبنانیەکە، باڵوێزی ئەمریکا لە تورکیا و دەستی زۆر نزیکی ئەردۆگان و ڕاوێژکاری ڕانەگەیەنراوی ئەبومحەمەد جۆلانی و دوژمنی دەستکەوت و خواستەکانی کورد و نوێنەتی ئێستای دۆناڵد ترەمپی سەرۆکی ئەمریکا بۆ سوریا-عێراق و بگرە دووربینی چاویشی بە ڕۆژهەڵاتی ناوین.

ئەمریکای دۆناڵد ترمپ لەڕێگەی هاوڕێ بازرگانەکەی دوێنێ و نوێنەرە و چاوی سیاسی سەرۆکە پێشبینی نەکراوەکەوە بۆ ناوچە گەرم و پڕ کێشەکە بێ منەتی خۆی بەرامبەر کورد ڕاگەیان و لە چەن ڕۆژێکا مێزەکەی لە ڕۆژئاوای وڵات بەسەر کوردا هەڵگەڕایەوە، خۆ ئەگەر یەکگرتوویی بێ وێنەو دەگمەنەکەی کورد لەسەرانسەری جیهانا نەبووایە ئەوا دوور نەبوو کە باشوری وڵاتیش بکرێ بە پاروویەک بۆ خواستە دێرینەکەی تورک کە دژی تەنانەت دار بەڕوو و زەیتونی کوردیشن نەک کیانێکی سیاسی نیمچە سەربەخۆ.

کەچی هەفتەی پێشوو و بەدیاری کراوی کەمتر لە دوو مانگێک لەدوای ئەو کارەساتەی بەسەر کوردا هێنرا لە ڕۆژئاوای وڵات بەهۆی پشتێکردنی لەناکاو و بێ ئاگاداری ڕوونی ئەمریکا و ڕێکەوتنێکی پێشوەختە، وا دیسانەوە ئەمریکا بۆ جاری سێیەم لەناوچەکەیا لەدوای عێراق و سوریا بە شەڕی ڕژێمی پەت و سیدارەی ئێران پەیوەندیان بەکوردەوە کردەوە و لەژێر دوورشمی “کورد شەڕکەرێکی باشە” نیازیان بوو ئەو جەنگەش بەخوێنی کچ و کوڕی خۆرنەدووی کورد بکەن، ئەگەرچی دۆنالد ترەمپ لەم ڕۆژانەیا لە پەیامێکا بۆ هەورکردنەوەی ئێران وتی من کوردم خۆشەوێ و نامەوێ نەنێ ناو شەڕەکەوە، بەڵام ئەم پەیامە جێی گومانە و قسەکانی سەرۆکەکەی ئەمریکا کاتین و پێشبینینەکراون و نازانرێ لە داهاتووا چۆن چ جۆرە گۆڕانکارییەک لە قسەکانیا ڕووئەیەن، بەڵام ئەوەی گرنگە خودی کورد خۆیەتیئ چ بڕیارێک ئەیا بۆ بەشدارنەکردنی جەنگەکە، لەوەش گرنگتر لەوەناچێ ئەمجارەش نیازیانبێ بە ڕێکەوتنێکی تەکمەو نوسراو و واژۆکراوە ئەوکارە بەکورد بکەن بەڵکو لەڕێی پەیوەندی تەلەفۆنی

و سەردانی کردنەوە کە ئەمەش ئەو کارە هەڵەیەیە کە کورد جار دوای جار تێئەکەوێ لەگەڵیا.
ئاشکرایە کە ئەگەردەستپێشخەرییەکانی ئەمریکا نەبووایە لە عێراق و سوریا لە دژایەتی ڕژێمی بە عسی هەردوو وڵات و گۆڕانکاری ئیداری و سیاسی بە ئەگەرێکی زۆرەوە ئێستا نە هەرێمی کوردستان و نە ڕێبەرایەتی سەربەخۆی ڕۆژئاوا بەم شێوەیەی ئێستایان بوونیان ئەبوو. لەگەڵ ئەو ڕاستییەی کە ئەگەر کورد زیرەکانەتر مامەڵەی لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا بکردایە بە ئەگەرێکی زۆرەوە نە ٪٥١ی خاکی کوردستان لە باشوری وڵات و نە ٪٣٣ی بەڕێوبەرایەتی خۆسەری ڕۆژئاوا کەمی ئەکرد بۆ ٪١١ی ڕووبەری سوریا.
ساڵی ١٩٧٥ و ١٩٩١ لە باشورولە دوای ساڵێ ٢٠١١ لە ڕۆژئاوا، کورد بەبێ ستراتیژێکی دراسەکراوو چۆتە ناو هاوکێشەی زلهێزەکانەوە و بووە بە بەشێک لە هاوپەیمانیەکی نایەکسان کە بەش و بەرکەوتەی کورد کەمتربووە لەو خوێنەی لەسەر خاکە مێژوویەکی خۆی ڕشتوویەتی، ئەمەش ل□ بەر دوو هۆکار:
١. نەبوونی ڕێکەوتنێکی نوسراو.
٢. سەرنەکەوتنی کورد لە گرێدانی بەرژەوەندی زلهێزەکان بە بوونی جوگرافیا□کی سەربەخۆی کوردییەوە.
ئەمانە تەنها هۆکارنین بەڵکو ئەو دوو هۆکارە سەرەکییەن کە کورد نەیتوانیووە ل□ بەرژەوەندی خۆیا بەکاربهێنێ و بیکاتە هۆکاری سەرەکی پاراستنی کیانێکی سەربەخۆ یان نیمچە سەربەخۆ.

هەرچۆنێبێ ئیستا ناوچەکە لە ئاڵۆزی پشێوییەکی کەم وێنە و لەناو جەنگێکایە کە کاردانەوەی ڕاستخ□ی بەسەر کۆی ئابوریی جیهانەوە دیارە، هەڵکەوتەی جوگرافی کوردستانیش وایە کە بەخواست و بێ خواست کورد هەر تێوەئەگلێ بەڵام ئەوەی گرنگە شیوازی تێوەگلانەکەیە کە لە کام بەرەیا کورد زۆرترین دەستکەوتی ڕامیاری و سەربەخۆی خاکەکەی بەدەستەهێنێ.
بۆ ئەم قۆناغە ئەگەر درەنگیش نەبێ ئەوا ئەرکی بڕیاربەدەستانی هەرێمی کوردستان پەلەکردنە لە یەکخستنەوەی هێزی پێشمەرگەی سەرانسەری هەرێمی کوردستان و دروستکردنی هێزێکی نیزامی یەکگرتووی کوردی کە هێزەکانی هاوپەیمانان پشتی پێببەستن چونکە ئەمە درگای چوونەژوورەوەی کوردە بۆناو بەرژەوەندی ستراتیژی زلهێزەکان و بەستنەوەی و گرێدانی بەرژەوەندییەکانی ئەو هێزانە بە ئارامی و گەشەکردنی ستاتۆی کوردی لەناوچەکەیا.
ئەرکی کوردانی خۆرهەڵات و هێزە سیاسییەکانیش خۆپارستن و دوورک□□تنەوەیە لە لایەنگیری و تێوەگلان لە شەڕێکا کە ئاسۆکەی

ڕوونەبێ و وە بەبێ ڕێکەوتنی نوسراو و واژۆکراو هیچ هەنگاوێک نەنێن کە بەدوایا گەلەکەمان باجی هەڵەی سیاسییەکان باتەوە.
گەلە چەوساوەکان هەمیشە جاویان لە دەرفەتە، ئەمە بۆ کوردیش ڕاستە، ئەگەرچی مێژوو پێمانەڵێ کە کورد زۆرترین زەرەرو کەمترین دەستکەوتی بەدەستهێناوە لە ڕووداو گۆرانکارییەکانی ناوچەکەیا، هەر کە هاوکیشەکان گۆڕانکاری تیائەکرێ کورد بەتەنیا ئەمێنێتەوە، ڕۆژئاوا دوایین نمونە و نزیکترینیانە.
ئێستا یەکێک لە باشترین دەرفەت و سیناریۆ لەناوچەکەیا ئەزموونەکرێ، خۆ ئەگەر هێزە کوردییەکانی خۆرهەلات زۆر بەوریاییەکی دراسەکراو و ڕێکەوتنامەییەکی واژۆکراو و دوور لە بەڵێنە زارەکییەکان هەنگاون□ن هیچ دووورنییە کە جارێکیتریش کورد ببێتەوە بە” ئامراز نەک دەرباز”
دیمۆگرافیا و هەڵکەوتەی جوگرافی ئێران وایە کە سیاسەت کردن، دۆستایەتی و دوژمنایەتی ئەو وڵاتە یەکێکە لە قورسترین و ئاستەنگەکانی بەردەم کورد، هەڵوەشانەوەی کۆماری مهاباد لە کانونی یەکەمی ١٩٤٦ و ڕێککەوینامەی جەزائیر لە ئازاری ١٩٧٥ باشترین نمونەن، بۆیە هەر جوڵەیەکی کورد و هەر دەستپێشخەریەکی دراسەنەکراو ئەکرێ ببێتە هۆکاری لەدەستدانی ئەو نیمچە سەربەخۆییەی کە لە باشوری ولاتیش هەیە.
تێگەشتنی هەڵە لە گۆڕین و گۆڕانکاری و دارشتنەوەی ڕۆژهەڵاتی ناوین، توێژینەوەو لێکۆڵینەوەی قوڵی ئەوێ. ئەو تێگەشتنە سانا و باوەی کە بڵاوە و گویا سنوری جوگرافیای ناوچەکە ئەگۆڕێ ئەکرێ لێکدانەوەی جیاوزی بۆبکرێ، بەڵام ڕەوشی جیۆسیاسی ناوچەکە و بەرژەوەندییە ئابورییەکان بەجۆرێکە کە گۆنکاری لە سنوری جوگرافیای وڵاتەکانا بۆ سنوری دەوڵەت نەتەوە کارێکی ئاسان نەبێ، لەبەر ئەو هۆکارە ئەبێ کورد کارێکی زیاتر بکات بۆ گرێدانی بەرژەوەندی زلهێزەکانەوە بە بەرژەوەندی نەتەوەیی کوردەوە لەناو سنوری جوگرافیای کوردستانی گەورەیا کە ئەمەش کارێکی ئاسان نییە بەڵام ئاستەنگیش نییە.

سامانی وەستا بەکر

١٧-٣-٢٠٢٦

سوید-ستۆکهۆڵم